

Brieven

momenten uit
et alleen zulke
an ons vader-
atie ten nauw-
volgende stel-

grote Refor-
gen, onafhan-
Republiek der
worden. Die
onaal bestaan
en voorts niet
sterer.

kracht der re-
nverbreekelijke
andt, wel veel
amin meehelpt
hoorzaamheid
belijdenis, poli-
oep: naar het
noch in onze
der waarheid
is zijn het fun-
n geen mensch

tijd, die de vrij-
van Engeland
erkelijke hiër-
arding in dien
e vrijheid van
van het ge-
der gerefor-
onderzoek der
heid der pre-

e staatkunde,
tolerantie, die
heel de zelf-
belijdenis ont-
tie en de vrij-
cht, en alleen
leer en ker-
ts wat geldt
Amerika, de

nuw, de bron
n elke andere
e Reformatie
zaamheid aan
n werd door

t best begre-
simpele leden
gevoed in de
an hun land,
tenis van de
waren, beter
n door vele
die en sociale
thans zegt.
zeg nu, dat
ing van stel-
olgen op zijn
dienstwisten
emonstranten
lie tot titel

ijn geheel in
t weinig be-
van: de in-
rijkelijk samen-
tizingen, no-
che zinsnede
inijg duitsch,
e door elkan-
critiek aan-
erstbegin-
De schrijver
pen, om de
gelijk binnen
te dringen.
e noodig ge-
se et Barne-

k wil wijzen.
volksbestaan
e verkregen,
altijd zoo in
is gekomen,
id des tijds,
de waarheid

r, dan wan-
wordt ont-

en de apos-
ing mochten
angelie aan

roote Refor-
de getrouwe
e woord der

valsche profeten, die net deden alsof zij het Woord beleden, maar tegen de belijdenis der kerk ingingen. En nu de satan meent, dat hij in onzen tijd zijn laatste slag kan slaan om heel de wereld te ontkerstenen, is naar des Heilands profetie het geroep: ziehier of medaard de Christus, niet van de lucht. De meest gerraffineerde valsche profetie is bezig, om het volk des Heeren te misleiden. En haar profeten vinden christelijke organisaties bereid hen als feestredenaars te aanvaarden. Sprak op het feest van den christelijken boeren- en tuindersbond niet een prof. van Niftrik?

De strijd van de getrouwe predikers wordt weerstaan door allen, die de politieke eenheid stellen boven getrouwheid aan Schrift en belijdenis en gereformeerde kerkordening.

Welke belijdenis nu dit heeft voor kerk en staat wordt zeer duidelijk belicht door den kamp, die in de jaren 1807 tot 1818 hier te lande moest worden gestreden tegen de arminianen en de politieke machten, die hen steunden. Tegen ketterij, die zich beriep op het Woord, en een tolerantie, een verdraagzaamheid, die van vrede en eensgezindheid sprak uit naam van het behoud van het land.

Wat het beroep op de Schrift betrof, de arminianen maakten het zich daarin drukker dan iemand anders, en wie nu opmerktzaam de Dordtsche leerregels bestudeert — jammer dat velen die nauwelijks kennen hoezeer zij deze onderteekenden, en vrij-uit zeggen: deze onze vereniging heeft de drie formulieren ten grondslag — wordt telkens getroffen bij het formuleeren der dwalingen, hoe schijnbaar Schriftgetrouw deze wel waren.

Ik raad mijn lezers aan, daarmee telkens weer de proef te nemen voor zich zelf, en zonder eerst de weerlegging te hebben gelezen, zich af te vragen: waar zit nu het gif?

Het is jaren geleden gebeurd in een vergadering van gereformeerde predikanten, dat een van hen een arminiaansche dwaling reciteerde en de vraag stelde: is dat nu al dan niet gereformeerd? Waarop allen zeiden: het is in orde. Waarop hij antwoordde: laat ik nu voorlezen wat de Dordtsche vadersen er van zeiden.

Groen van Prinsterer constateert: de synode van Dordt, een vergadering van theologen, onderscheiden door hun groote kennis en diep inzicht in de Schrift — distingués par leurs lumières — en door hun vroomheid (volgens Baxter was er sedert de dagen der Apostelen het gelijke nog niet weer gezien), slechts gehoorzaamend den soevereinen regel van het Woord van God, bracht niet een nieuwe belijdenis, maar verklaarde de belijdenis der gereformeerde kerken in Nederland conform aan de schrift. Vervolgende de bedrieglijke, listige redeneeringen der tegenstanders tot in haar laatste schuilhoek — poursuivant les raisonnemens captieux des adversaires jusque dans leurs derniers replis — onthielden zij zich van het pogen de diepten Gods te doorgronden, miskenden zij niet de grenzen van het menschelek verstand, zich buigend in een respectvol zwijgen voor de verborgene besluiten van het recht en de genade van den eeuwigen God. De erkentelijkheid en de bewondering van alle gereformeerde kerken vielen hun ten deel, en onze dagen geven nog gaarne getuigenis van hun evangelische trouw.

De listige redeneeringen vervolgde tot haar uitersten schuilhoek — kan beter worden geteekend de groote genade, die de Koning der kerk Zijn kinderen in die dagen schonk tot onderkenning der valsheid van de kerk en volk en staat bedreigende schijnbaar vrome dwaalleer?

De kerk — nu ja, zeggen thans velen, goed, maar ook het volk, ook den staat, ook de maatschappij? Het is toch niet allemaal kerk in deze wereld? Daar is toch ook nog wel iets buiten de kerk, waar de christenen van allerlei soort kunnen samenwerken, zelfs voor het behoud van de christelijke samenleving?

Zulke redeneering verstonden de gereformeerde vadersen gelukkig niet. Oldenbarneveld dacht er wel zoo over. Gelukkig, gelukkig, zegt Groen van Prinsterer, gelukkig zagen Prins Maurits en de Friesche stadhouder, Willem Lodewijk, het anders en beter.

En wijzende op wat in Engeland geschiedde en wat hier dreigde te gebeuren, zegt Groen: als de arminianen den strijd hadden gewonnen was niet alleen de kerk ondergegaan, maar ook het vaderland. Dan waren wij weer afgegleden naar de Roomsche dwaalleer, de kracht der natie ware verdwenen, de republiek der vereenigde Nederlanden was weer een wingewest van Spanje geworden.

Het arminianisme won het in de Engelsche kerk met haar Stuarts en Lauds, maar zie, het is alleen aan den moed en de volharding van de puriteinen te danken, dat het Engelsche volk zijn rechten en vrijheden behield en won. En daar zijn vrijzinnige historischrijvers die dit volmondig erkennen.

Dat is het, wat de historie ons leert, en als wij nu zien, dat zoovele gereformeerden daarvan niets meer schijnen te begrijpen, dan komt zulks, omdat zij de geschiedenis niet meer kennen, noch die der kerk, noch die van het vaderland.

Want wat stelde zich tegenover de trouw der gereformeerde kerken? Het was de politiek, het waren de staten van Holland, bovenal was het Oldenbarneveld.

Hij was geen Arminiaan. Fruin zegt dat zijn gelief-

koosde spreuk wel was: niets te weten geeft het zekerste geloof, en hij begeerde, dat er niets omtrent de geschilpunten beslist moest worden, opdat de eenheid in de kerk en in den staat niet werd gebroken. hij wilde rust, rust in de kerk, hoe dan ook, en af Arminius dan wel Gomarus gelijk had liet hem als politicus tamelijk onverschillig, ze moesten zich als geestverwanten blijven zien, maar in den laatste nacht van zijn leven bewees hem de eerwaarde Waleus, dat hij zonder het zelf te weten, op het stuk der praedestinatie contra-remonstrants was.

Maar hij en de staten van Holland stelden de politiek en haar schijnbaar belang boven de zuiverheid der kerk. En dat was hun droeve vergissing.

Met hartelijke groeten en hielbede uw toegenegen
MARNIX.

PERSSCHOUW

Psalmvertaling (-bewerking).

In de rubriek Kerkelijk Leven hebben we even gesproken over de roomsche psalmvertaling en de daarop uitgebrachte critiek. We wilden eens laten zien, wat er zoo al aan zoo'n bewerking vast zit. Daartoe citeeren we een gedeelte uit het artikel van den jezuïetischen hoogleeraar Renckens (Tongerschestraat 53, Maastricht), in „Bijdragen“, IX, afl. 2, bl. 203-4. Het latijn zal de lezer wel op den koop toe nemen; ieder kan begrijpen, wat de schrijver bedoelt. Schrijver spreekt over psalm 8: wat is de mensch, dat Gij hem BEZOEKT? In 't latijn kan dat zijn: VISITARE (bezoeken). Nu schrijft prof. Renckens:

Het is in alle opzichten jammer, dat de overbekende bijbelse term visitare nu juist uit Ps. 8: 5 moest verdwijnen. Inplaats van: quid est..... filius hominis, quoniam visitas eum, lezen we nu: quid est..... filius hominis, quod curas de eo. Zeer plastisch drukt het hebreuws het feit, dat God in dit ondermaansche ingrijpt, hetzij om te redden hetzij om te straffen (gewoonlijk de twee aspecten van één en hetzelfde ingrijpen), uit door het woord „bezoeken“. Zo worden inzonderheid de groote beslissende heilsdaden van Jahweh „bezoekingen“ genoemd: de eerste verlossing, n.l. uit de Egyptische slavernij (Gen. 50 23; Ex. 3, 16; met nadruk: visitans visitavi vos; 4, 31); de tweede verlossing n.l. uit de ballingschap (Soph. 2, 7; Zach. 10, 3); ten slotte de nieuwtestamentische verlossing, de vervulling en de bekroning van de beide voorafgaande (Luc. 1, 68, 78; 7, 16). Inderdaad heeft God in Christus de mensheid bezocht op een verrassend letterlijke wijze, die ongetwijfeld niet in de gedachte van de psalmist opkwam, wanneer hij het hem zo vertrouwde woord „bezoeken“ gebruikte; hij doelde wel niet op de goddelijke bezoeking bij uitstek die de Menswording is. Maar is het wel zo absoluut zeker, dat in Gods bedoeling die eigenaardige hebreuwsche terminologie er niets mede te maken heeft? We willen hier niets uitmaken, maar we zouden liever de mogelijkheid open laten. Wel zeker is, dat juist door de Menswording in volle zin bewaardheid wordt wat de psalmist hier zegt, n.l. dat God zich om de mens bekommert (= curas de eo).

Maar door de nieuwe vertaling zien we niet meer zo duidelijk, dat de eigenaardige manier, waarop het hebreuws het begrip „zich om iets te bekommeren“ uitdrukt, toevallig (?) letterlijk overeenstemt met de wijze waarop God zich feitelijk, n.l. door de Menswording, om de mens heeft bekommerd.

Wij denken natuurlijk anders over de „bedoeling“ Gods, en over de leiding van den inspireerenden Geest. Maar de eigenlijke kwestie is toch hier gesteld. Nu heeft ds Hasper:

Wat is de mensch, dat Gij hem wilt gedenken,
dat Ge in uw schepping hem een taak wilt
[schenken?]

Ik meen, dat dit laatste als parafrase van het eerste niet juist is; en ook, dat de weg naar het lezen van psalm 8 in nieuwtestamentisch (messiaans) licht hier verspèrd wordt. Het pad naar Hebr. 2: 9 wordt door ds Hasper hier in feite geblokkeerd: als hij had laten staan: BEZOEKEN (Ps. 8, Hebr. 2: 6) zonder eigen exegese, dan was de weg naar Hebr. 2: 6—9 open blijven staan. Nu geeft een hinderlijke exegese een versperring van de in Hebr. 2 gegeven ontsluiting van den messiaanschen zin van den psalm. Renckens critiseert, zonder het te weten, den aan de gereformeerde kerken gepresenteerden bundel-Hasper. Hebben Hasper's critici daar nu heelemaal geen oog voor gehad? Moeten de schoolkinderen al vast gangmakers zijn, eer de kerkelijke vergaderingen kunnen critiseren?

Ook de Lofzang van Maria komt in gesprek. Daar wordt door Maria gezegd: Hij heeft Israël, zijn knecht, zich aangetrokken (Luc. 1: 54). Greijdanus, K. V., zegt: Israël zijn knecht, d.w.z. zijn dienaar, dien Hij zich tot zijn dienaar gesteld heeft. De Vulgata (roomsche bijbelvertaling) heeft in Luc. 1: 54: Hij heeft Israël, zijn PUER, aangenomen, opgenomen; Greijdanus: zich aangetrokken. Nu geeft ongetwijfeld PUER, d.w.z. zoon, een alleszins redelijken zin. In het grieks staat PAIS, hetgeen zoon, maar ook knecht kan beteekenen. Bij Israël krijgt dit woord een fijne nuanceering, want God heeft „zijn ZOON uit Egypte

1) Door de keuze, die niet is te combineeren met Hebr. 2: 6.

geroepen“; dat slaat op Israël, maar óók op Christus. Greijdanus zegt (Komm.): PAIS „zal hier“ (!) wel knecht beteekenen, welk woord dan echter, in onderscheiding van „doulos“, eene bijzondere betrekking van vriendelijkheid aanduidt; vgl. ook vs 69: 7: 7; 12: 45; 15: 26. De lezer kan nu volgen wat prof. Renckens schrijft:

Het gaat om de vertaling van het griekse woord pais. Dit woord gaat inderdaad o.a. terug op het hebreuwsche 'ebed = dienaar. Maar daarmee verliest pais niet geheel en al zijn eigen gevoelswaarde, welke in het Septuaginta-grieks mede door vele andere factoren bepaald wordt (o.a. door het hebreuwsche na'ar = knaap of knecht, jēd = kind, zelfs bēn = zoon). Verder heeft dit griekse woord zijn eigen geschiedenis en ontwikkeling, het wordt verrijkt door contaminatie met verwante begrippen en zo krijgt het na eeuwen een plaats in het N.T., een karakteristieke plaats, waarvan de volle portée ook uit de vroeg-patristische literatuur duidelijk naar voren komt. Pais is een rijkgeladen messiaans begrip, dat geenszins gedekt wordt door de „dienaar“ uit de bekende Servus-Jahweh-perikopen (de perikopen over „den Knecht des HEE-RENS“, K.S.), al verstreken deze mogelijk het uitgangspunt voor de messiaanse zin van pais.

Het O.T. biedt een serie messiaanse teksten over de „dienaar“, daarnaast een serie over de „zoon“ en ten slotte is daar nog het messiaanse „kind“ (paidion) of de messiaanse „knaap“. In het griekse woord pais, zoals het in het N.T. voorkomt, groeiden deze drie belangrijke messiaanse aspecten samen tot één complex begrip, waarin nu het ene dan het andere meer op de voorgrond treedt, maar niet zó, dat men gerechtigd zou zijn in de vertaling maar één aspect uit te drukken, omdat men dan de feitelijke gevoelswaarde van het woord geweld aandoet. Men zal aan dit begrip zijn volle soepelheid moeten laten, iets wat alleen door de vertaling puer gegarandeerd wordt.

In zeer karakteristieke citaten en toespelingen, door de Synoptici (drie eerste evangelisten, K.S.) aan Isaias ontleend (b.v. Matth. 3, 17; 17, 5 en parall.), wordt de „dienaar“-idee getransponeerd naar de „zoon“-idee. In de vier bekende teksten van de Handelingen (Act 3, 13, 26; 4, 27, 30) wordt pais éénmaal vertaald door puer en driemaal door filius! Juist deze synthese van zoon, kind en dienaar geeft aan puer die dierbare en onuitsprekelijke gevoelswaarde. Jesus van Nazareth is die synthese, daarom is puer zijn titel en om Hem ook van Israël, dat reeds lang met zijn Messias Jahweh's dienaar en zoon was, Puer door servus (knecht, slaaf, K.S.) vervangen getuigt dus niet alleen van een slechte smaak, het is ook een gewone vertaalfout, die de commissie niet gemaakt zou hebben, als ze minder geleerd was geweest.

Nu we toch aan messiaansche teksten denken, halen we ook nog aan wat schrijver opmerkt over de uitdrukking „opgang uit de hoogte“ uit Zacharias' Lofzang. In het grieksch staat daar voor „opgang“: „a n a t o l ē“. Het grieksch woord herinnert zoowel aan het opgaan van de ZON als aan het opkomen van een SPRUIT (weer messiaansche term). Hoe moet het nu? De vertaling, ook dus een bewerking, zal fijne voelspijten moeten toonen. Renckens zegt:

Het O.T. bevat een serie teksten over de messiaanse „spruit“ van David. De Septuaginta gebruikt hiervoor het woord anatolē. Maar dit woord duidt niet alleen op het „ontspruiten“ van planten, maar ook op het „opgaan“ van de zon, licht, enz. Nu bevat het O.T. ook een serie teksten over het „licht“, dat op zal gaan in de messiaanse tijd. Daardoor heeft in de verdere geschiedenis van het woord anatolē een contaminatie plaats van beide messiaanse ideeën en zó verrijkt doet het woord zijn intrede in het N.T. Inderdaad is Luc. 1, 78 niet bevredigend te verklaren, tenzij men beide ideeën mee laat spreken.

We halen een en ander aan, om te laten gevoelen, wat er aan een bewerking van psalmen en andere bijbelteksten vast zit.

Onze critiek doet daarom niets te kort aan den goeden naam van den bekwamen ds Hasper, maar wil alleen maar zeggen: het gaat om de Schrift, wees dus uiterst voorzichtig, en let op de met name in de messiaansche gedeelten zoo belangrijke relatie tusschen Oud en Nieuw Testament.

Elke bewerker van oudtestamentische teksten MOET, vaak door zelfbeperking in woordkeus, ruimte openlaten voor het woord der vervulling. Niet meer dan dat: ruimte openlaten.

K. S.

KERKNIEUWS

Beroepen te:

Minnertaga, D. Los, Cand. te Voorburg.

— DORDRECHT. Adres Kerkeraad: C. Schout, Werkemondestraat 9.

— DOETINCHEM. De kerkdiensten worden gehouden om 8.30 en 5.30 uur in het Gebouw van de Goede Tempeliers, Nieuwstad 74 (verbeterd bericht).

— KATWIJK AAN ZEE. Omdat met ingang van Zondag 4 Juli a.s. de zaal van „Casa Cara“ niet meer daarvoor beschikbaar is, zullen vanaf dien datum tot het tijdstip van ingebruikname van het nieuwe kerkgebouw — vermoedelijk 1 Augustus a.s. — de kerkdiensten alhier des voorm. om 10 en des nam. om 5 uur worden gehouden in de Chr. U.L.O.-school, Voorstraat 100 b. Vacantiegangers, die hier dezen zomer hopen te verblijven doen goed hiervan nota te nemen.